

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Kulturmiljöenheten
Mats Herklint
Antikvarie
031-605263
0701-805263

mats.herklint@lansstyrelsen.se

Delg.kv.

Byggnadsminnesförklaring av A. Hedenlund & Co. Vin- och spirituosaandel

Fastigheten Åkersta 1:1, Sexdrega socken, Svenljunga kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), del av fastigheten Åkersta 1:1 för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

1. De på den bifogade kartan markerade byggnaderna 1-3 får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadernas stomme.
3. Ingrepp eller ändring av den fasta inredningen i de rum som markerats med nummer 1-7 och 9-14 (inklusive vinden) enligt bilagda planritningar får inte göras i byggnad 1.
4. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Samråd med Länsstyrelsen skall ske innan vårdarbeten påbörjas.
5. Skyddsområdet, markerat på bifogad karta, får inte ytterligare byggas utan tillstånd från Länsstyrelsen. Skyddsområdet skall hållas i ett sådant skick att anläggningens karaktär ej förvanskas. Samråd skall ske med Länsstyrelsen innan förändringar i form av trädfällning eller omläggningar av gångvägar, staket etc. påbörjas.
6. Fastigheten får ej delas utan Länsstyrelsens tillstånd.

Då skyddsbestämmelserna endast kan beröra fast inredning och inte lösa föremål som hör till vin- och spritförsäljningslokalen, källaren och bostadslägenheten så är det viktigt att poängtera att det är helheten med alla dess berättande detaljer som utgör den specifika, kulturhistoriskt intressanta miljön på Åkersta 1:1.

Redogörelse för ärendet

Den 27 juni 2000 väckte ägaren [REDACTED] frågan om byggnadsminnesförklaring av fastigheten Åkersta 1:1. Svenljunga kommun tillstyrkte byggnadsminnesförklaringen den 17 oktober samma år. Fastighetsägarna godtog de föreslagna skyddsföreskrifterna den 17 februari 2004.

Under åren 2004-2009 har huvudbyggnaden och uthuset rustats upp, bl a har färgsättningen återställt till ursprungligt utförande. Trädgården har restaurerats med autentiskt växtmaterial och grusgångarna återfick sin sträckning. Åtgärderna har utförts med byggnadsvårdstöd från Länsstyrelsen under antikvarisk medverkan från Regionmuseum Västra Götaland.

Åkersta vin- och spritförsäljningslokal finns dokumenterad i en kulturhistorisk utredning framtagen av Regionmuseum Västra Götaland. Rapporten utarbetades av Anna Lindqvist under 2001. Till dokumentationen finns föremåls- och arkivinventeringar utförda av Gunilla Hallset respektive Margita Nordell vid Borås museum.

Under 2006 utförde Ingela Martenius vid Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet en kulturhistorisk redogörelse för vin- och spirituoshandeln i Sexdrega mot en bakgrund av alkoholförsäljningens historia i Sverige. Våren 2010 sammanställde Maria Görts vid Länsstyrelsen de båda utredningarna till en gemensam rapport.

Historik och beskrivning

Åkersta 1:1 är en mycket välbevarad miljö med bostadshus - butiksdel i bottenvåningen – uthus/stallvagnsbod samt stenkällare. Fastigheten är centralt belägen i Sexdrega samhälle, utmed den äldre landsvägssträckningen. Huvudbyggnaden, ritad av C J Friberg och T Svensson, uppfördes 1886 - strategiskt mellan den nya järnvägsstationen och gästgivaregården. Huset är uppfört i timmer i två våningar med östra delen av bottenvåningen av natursten där lager och källare var inrymda. Fasaden mot gatan är strikt utformad medan den mot gården domineras av en veranda i två våningar med lövsågsdekor.

Åkersta kring 1900. Södra sidan.

Samma vy 2010.

Från husets uppförande 1885 och fram till 1897 användes den murade delen av bottenvåningen som lager och källare åt vin- och spirituosabutiken. Res-terande del av bottenvåningen utgjordes av butikslokalen. Trots att verk-samheten upphörde så tidigt är bottenvåningen med butikslokal, lager, källa-re och kontor näst intill helt intakt bevarade. Andra våningen inrymde bo-stad för en av delägarna i företaget A. Hedenlund & Co. som både uppförde och ägde fastigheten. Lägenheten om sex rum och kök är idag så gott som oförändrad sedan början av 1900-talet.

Åkersta kring 1890, butiken är fortfarande öppen. Nord-västra hörnet.

Samma vy 2010.

Uthuset, placerat mittemot huvudbyggnaden, i trädgårdens södra ände är uppfört 1888-1889 av timmer och regelverk under sadeltak. Fasadens nedre del är försedd med liggande fasspontpanel och ovan delen med stående lock-listpanel. Dörrar och fönster är bevarade i original. Inuti ryms avträde, stall, sel- och foderrum, vagnbod m.m som är bevarat i original.

Uthuset 2010, mot trädgården.

Trädgården utgör en del av den arkitektoniska kompositionen av fastigheten och sambanden mellan bebyggelse och trädgård är tydliga. Den har ursprungligen varit arrangerad med planteringar och gångsystem, tennisbana osv. Större delen av det grusade gångsystemet finns bevarat runt huset och mot söder. Öster om häcken finns en vildvuxen yta med bl.a. vattenpump och en delvis överbyggd jordkällare. Denna del av trädgården har tidigare haft en "ängsbetnad" prägel och användes bl.a. för krocketspel.

Motivering

Enligt 3 kap 1 § i lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950) får länsstyrelsen förklara en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde för byggnadsminne.

Åkersta är såväl i ett nationellt som lokalt perspektiv en sällsynt välbevarad, sannolikt helt unik, representant för de förr så vanliga vin- och spritförsäljningslokalerna. Länsstyrelsen bedömer att fastigheten Åkersta 1:1 är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten, se bilagan formulär 01.

Upplysningar

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll av byggnader, anläggningar och det kringliggande området.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § av lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. Länsstyrelsen får ställa villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen.

I detta ärende har landshövding Lars Bäckström varit beslutande och antikvarie Mats Herklint föredragande. I beslutet har även länsantikvarie Karolina von Mentzer samt planhandläggare Elin Johansson deltagit.

Lars Bäckström

Mats Herklint

Bilagor

Skyddsområde och planritningar
Hur man överklagar

Kopia

Riksantikvarieämbetet + bilagor
Svenljunga kommun + bilagor
Regionmuseum Västra Götaland
Kulturmiljöenheten

Efter laga kraft

Länsstyrelsen, DRK, Samhällsbyggnadsenheten, Mariestad + ev. kartbilaga
Riksantikvarieämbetet (med laga kraftsbevis)
Lantmäteriet + ev. kartbilaga (med laga kraftsbevis)

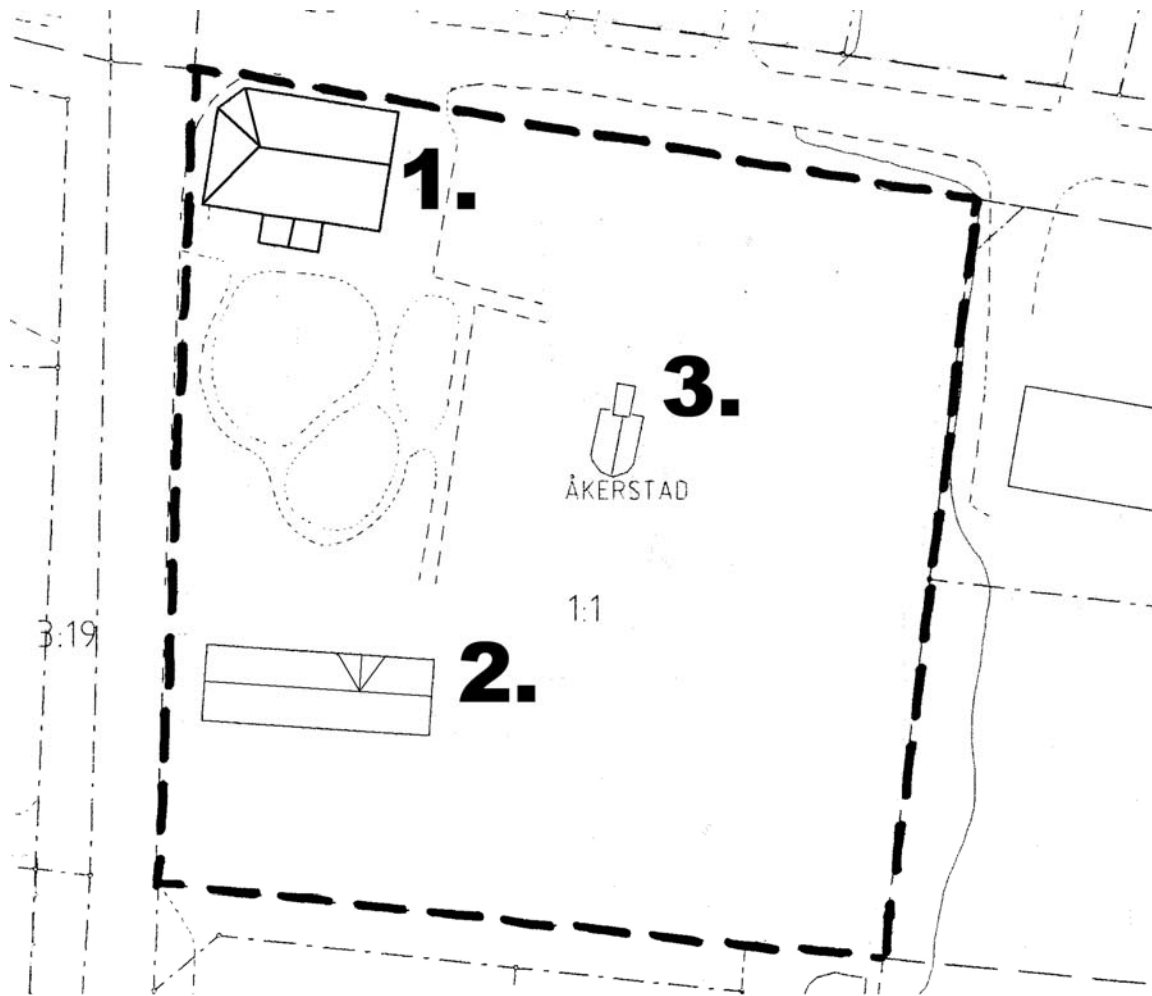

Fig 1 Skyddsområdet

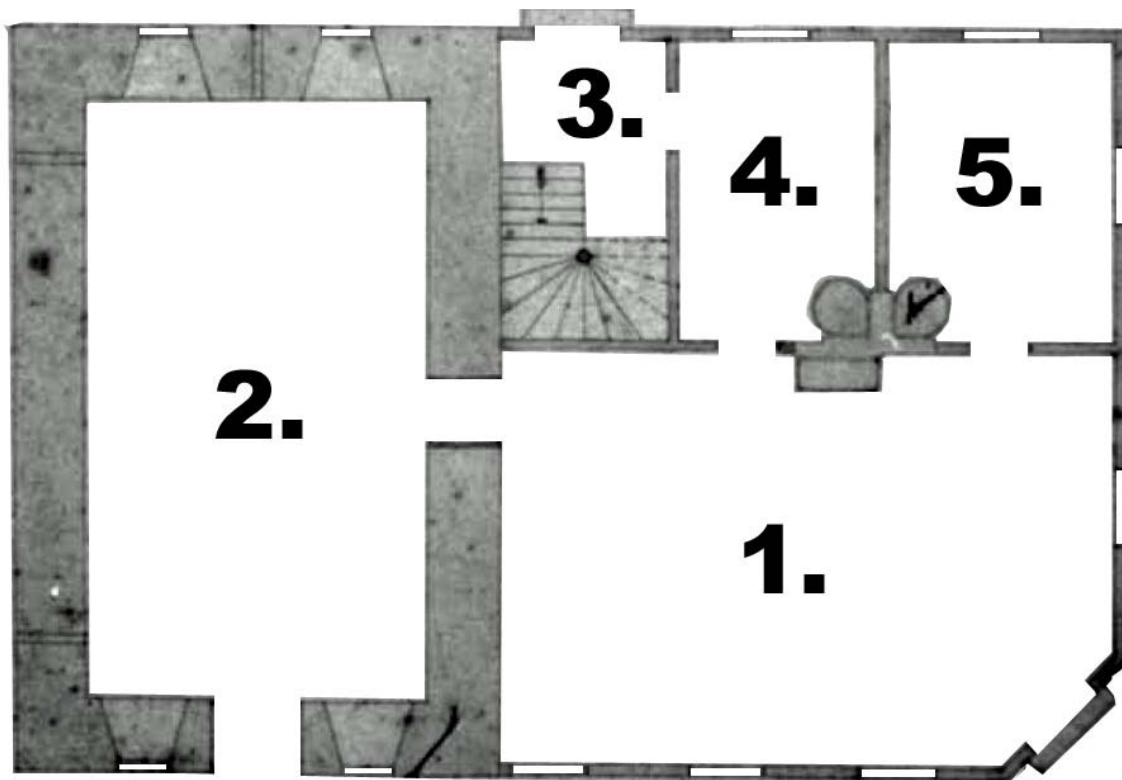

Fig 2. Bottenvåningen

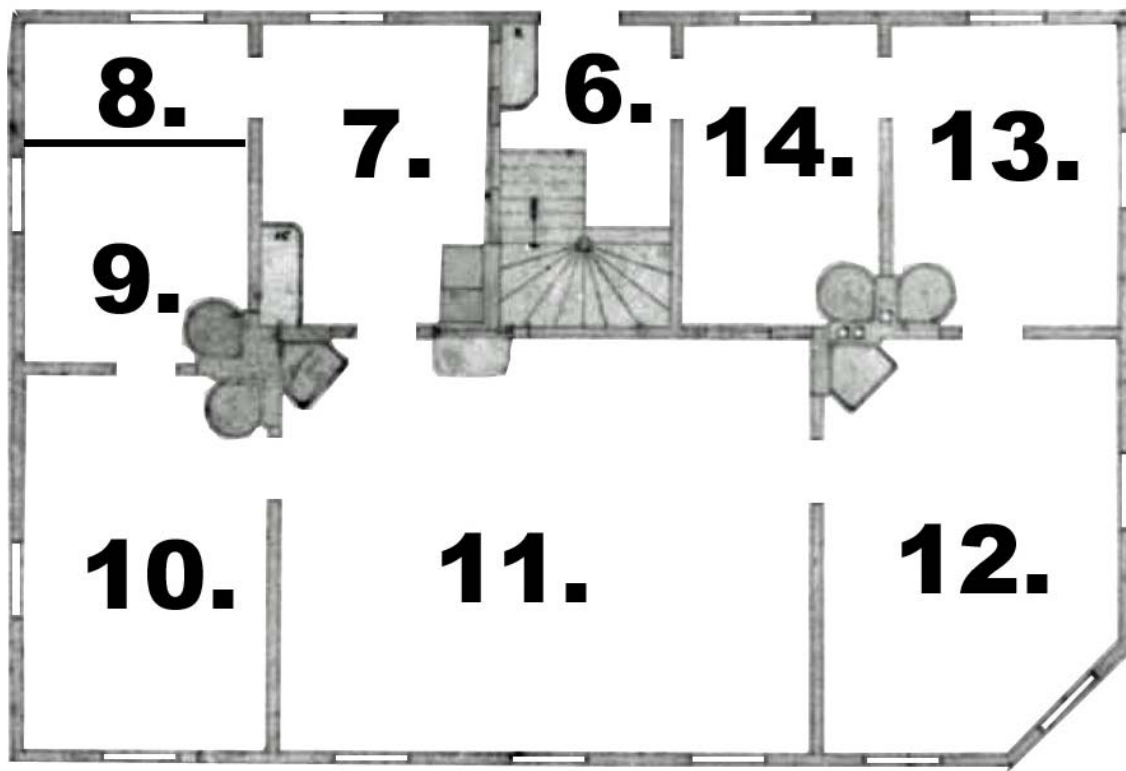

Fig 3. Ovanvåningen